

Tálak és korsók: készítette Csuti Tibor, a Népi Iparművészet Ifjú Mestere, Simon Edit Népi Iparművész

Beszprémy Katalin

„Tárgyi anyanyelvünk” mondatai

„Élő Népművészet” a Göcseji Múzeumban

XVI. alkalommal hívjuk országos bemutatóra a népi kézműves alkotókat az Élő Népművészet pályázat kiállítására ebben az évben.

Ez a reprezentatív kiállítás az elmúlt 5 év anyagának legkiválóbbjait tárja a nagyközönség elé, először itt, helyben, a régióban, majd ezek közül is a legművesebbeket a központi zsűri után október 29-től a Néprajzi Múzeumban.

Az Élő Népművészet Kiállítást a 70-es évek elejétől, több mint 40 éve, folyamatosan szervezi a Hagyományok Háza és annak elődei. Az ötlet Borbély Joli néni kezdeményezése volt, mert így, ezzel a pályázattal akarta demonstrálni azt, hogy a népi kézműves mozgalom milyen széleskörű, mennyi tehetséges embert, alkotót mozgat meg. És azt tapasztaljuk, hogy bár sokszor, sok helyen eltemették, elsiratták már a népművészetet, minden alkalommal szebbnél szebb és újabb alkotásokkal találkozhatunk.

Néhány szám a Nyugat-dunántúli régió idejéről: 964 tárgy és tárgyegyüttes, közel 200 alkotó és közösség pályázott. Ennek 37%-a továbbjutásra értékelt tárgy, 21% elutasított, a többi a regionális kiállításra javasolt. A 3 megyéből Zala-Muravidék a legnagyobb számmal jelenik meg, az elmúlt ONK-hoz képest Győr és Vas megyék anyagának mennyisége és minősége megfordult, Győr megye javára.

A kategóriák közül csak a kékfestés hiányzott, ami azt mutatja, hogy bizony vannak már olyan mesterségek, amiket a kihalás veszélye fenyeget. Korábban Szombathelyről érkezett anyag, ez a műhely sajnos megszűnőben van, és a híres csornai Fraszt család se talált utódokra. Magasan legtöbb a hímzés, ezt követi a fa-csont-szaru-bútorművesség (ha együtt nézzük), majd a viselet, szőttés, csipke, fazekasság következik. A tojásírás, mézeskalács készítés kategóriákban is szép számú az anyag, a többi kategóriákban kevesebb. Néhány alkotót megragadott a helyi termék kategória, érkeztek értékes munkák ebben is.

Annak ellenére, hogy tekintélyes számú alkotó él és dolgozik, európai viszonylatban összehasonlíthatatlanul nagy számban,

mégis a szakemberekben gyakran felmerül a kérdés: vajon valóban él-e a népművészet? Beszélhetünk-e egyáltalán a XXI. században népművészetről akkor, mikor már nem a tradicionális időket éljük, felbomlott a hagyományos paraszti kultúra, mikor alkotóink tekintélyes része nem hagyományosan örökli a tudást, hanem iskolákban, képzéseken sajátítja el, s már nem a falvakban, sokkal inkább a városokban él tovább a népi-paraszti kultúra. Mégis népművészetről, népi iparművészetről beszélünk. A kettő közötti különbség az ihlető forrás, és annak kortárs feldolgozása, a mai alkalmazás különbözősége. A hagyomány nem kőbe vésett, mozdulatlanságra, változatlanságra ítélt valami. Mi is minden nap hagyományt teremtünk, és a hagyományból táplálkozunk. Folytatjuk, vagy épp megtagadjuk azt. Furcsa, hogy bár a globalizált világban, az informatika, az internet világában élünk, mégis a népművészeti rendezvények mágnesként vonzzák a látogatókat, érdeklődőket, biztos közönségsiker minden népművészeti rendezvény. Talán génjeinkben hordjuk örökségünket, és ezek a bennünk lévő őserők még mindig erősebbek, felveszik a versenyt a jelen kihívásaival?

De ülhetünk-e babérjainkon, mi a dolgunk nekünk, szakembereknek, ma ebben a nagyon is ellentmondásos korban? A válaszom talán nem meglepő, hogy bizony nem! De miért fontos számunkra ez a kultúra, és az azzal járó életmód, életszemlélet? Nagyon plasztikus hasonlat a hagyományt a fához, annak gyökeréhez hasonlítani. Illyés Gyula szavaival élve: a szél kihívásaira a fa gyökérzetével felel. És bizony napjainkban is épp olyan nagy szükségünk van a gyökerek adta biztonságra, mint bármikor az elmúlt időkben. A gyökér nemcsak a helyben maradást, kitartást szolgálja, segíti, táplálja azt, és minket, ropant erőt ad. Ez az erő, a lokalitáshoz való kapcsolat legszebben akkor nyilvánul meg, ha megismerjük saját családunk, településünk, kis és nagyobb lakókörnyezetünk hagyományát, történelmét, kultúráját, büszkék vagyunk rá, és megéljük, meg tudjuk élni ezeket a hagyományokat. A kötődés az egyik legalapvetőbb emberi szükséglet. Egyszerűen képesek vagyunk társadalmi szinten megbetegedni, ha képtelenek vagyunk a kötődésre. Ez nem automatikusan működik, ezt minden nemzedéknek el kell sajátítani,

meg kell tanulnunk öregeinktől, hagyományörzőinktől. De ami a legfontosabb, mindezt úgy, hogy mai világunkban ne tűnjön anakronizmusnak, és ezt úgy tudjuk tenni, hogy a gyermekek, fiatalok éppúgy megtalálják benne önmagukat, mint a korábbi nemzedékek.

Írókázott hímestojások, készítette Kóczánné Ács Szilvia Népi Iparművész és Sepsei Csilla

Pannónia csipkegallér-részlete (Készítette: Román Andrásné Népi Iparművész)

Emberfejes
korsó,
készítette:
Kollár
Szabolcs
Népi
iparművész

Kiállítási
entériőr

Tudjunk olyan használati eszközöket készíteni, melyek bár őrzik tárgyi anyanyelvünket, a népművészet karakterét, de mégis mai, használható és szerethető tárgyak. Ezt a célt szolgálta a Hagyományok Háza zsűri-rendszerének megújítása, a modern kategória létrehívása. Mikor azon gondolkodtunk, hogy vajon a *népi iparművész* címhez meghatározzuk-e a hagyományos és modern kategória valamilyen arányát, egyöntetűen jutottunk arra a következtetésre, hogy aki nem tudja beszélni a hagyományos nyelvet, nem képes új mondatok, gondolatok megformálására! De ugyanakkor óriási kihívás minden alkotó számára az, hogy mi a modern. Eddig a zsűri könnyedén utasított vissza újszerű műveket azzal, hogy ez már iparművészet, ez nem a mi műfajunk. És ebbe sajnos belefértek a kevésbé sikerült munkák is. Most viszont a modern kategória esetében mindenki számára feladatott a lecke, hogy megfogalmazzuk forma-díszítmény-funkció hármását, értékelve azt, hogy attól, hogy valami formabontó, vagy újszerű, mitől sikerült a darab, és konkrétan mi a hibája? Kellenek az új ötletek, formai, esztétikai megoldások, és ebben bizony mi, népi kézművesek sokszor segítségre szorulunk. Kiválóan ismerjük egy-egy mesterség fortélyát, de nagy szükségünk van az új ötletekre, új formákra, arra hogy a mi tudásunk szervesen épüljön be a dizájnba, a mai használható tárgyak világába. És ez az egyik nagy feladata a Hagyományok Házának, az egyesületeknek, műhelyeknek egyaránt. Nagy szükségünk van a közös gondolkodásra!

De nem véletlen, hogy ez alkalommal meghirdettük a helyi termék-termékek kategóriáját. A világban lezajló trendek, folyamatok mindig hatnak ránk is! A XIX-XX. század fordulója, a népművészet felfedezése, mely nálunk a népművészet másodvirágzásához, a nagy gyűjtésekhez, a háziipari mozgalmak kialakulásához vezetett, bizony európai áramlat volt, a szecesszióval együtt. Ha ez a folyamat nem jut el a világkiállítások, szellemi mozgalmakon keresztül hazánkig, bizony töredékét nem találnánk már meg gazdag hagyományainknak.

Jelenleg épp ilyen kort élünk. A globalizált, egy-szer használatos, uniformizált világban csömört kaptak az emberek. Csömört kaptak attól, bármerre

megyünk a világban, mindenhol ugyanazokkal az ízekkel, termékekkel, trendekkel találkozunk, legyen az Európa, de a „művelt világ” bármely országa, ahova betörtek a nagy nemzetközi vállalatok. Ettől a hazai tudást, termékeket védve jött létre Európa-szerte a *gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan, szerezd a kicsit* mozgalom, melynek sok szép példája kezd itthon is megerősödni. Csakhogy a feldolgozott élelmiszerek mellett épp olyan módon kellene odafigyelni a lokális kézművességre is! Ami megnyilvánulhat az apró, ötletes ajándéktárgyak, helyi kultúrát bemutató vendégfogadók, települések, viseletek világában, és sorolhatnám még a helyi kézműves kultúra kínálatának számtalan módját.

Bizony, ez is komoly feladatunk, kihívás számunkra. Mert ennek több oldala van. Egyrészt felfedezni, megfogalmazni, újraértelmezni a helyi hagyományt, de ez önmagában nem elég. Kell a jó marketing, kell, hogy ez a szemlélet áthassa életünket, gondolkodásunkat éppúgy, mint a helyi gasztronómia, a jó borok, és a helyi építészeti emlékek. Ezt csak más szakemberekkel szervesen együtt átgondolva, értelmezve a feladatot, együttműködve a megoldási módokban lehet megvalósítani, a hálózatosodással, az együttműködésekkel. Bizony, ez se kis feladat!

De felvetődik az a kérdés, hogy mi, szervezők, ti, alkotók vajon miért ragaszkodunk ennyire a felsorolt tevékenységek továbbélítéséhez? Miért van az, hogy amit valaki – bármelyikünk – igazán megszeretett, csak elkezdni tudta, abbahagyni nem, bár lehet, hogy nem tudunk megélni belőle, lehet, hogy nagyon sok akadályt látunk folyamatosan magunk körül? Ez a Csíkszentmihályi Mihály, magyar származású, amerikai pszichológus által megfogalmazott *flow élmény*. Mikor ő tanulmányozta a boldogságot, festőművészeket is megfigyelt. És megfigyelte azt, hogy a festés izgalmát nem egy szép kép megfestése kelti, hanem a festés aktusa maga. Maga a tevékenység az örömforrás. Ez az elragadottság addig tart, amíg be nem fejezi a képet, s már egy következő fehér vászon, új ötlet felé fordul a figyelme. Azt gondolom, ezzel mi, kézművesek ugyanígy vagyunk. Úgy tűnik, amikor nagy a kihívás, és emberi képességeinket maximálisan igénybe vesszük, akkor éljük át azt a ritka tudatállapotot, a flow-t, amikor megszűnik

körülöttünk a világ, elveszítjük tér- és időérzetünket, és csak a tevékenységre koncentrálunk. Mágnesként vonz minket, arra összpontosítunk, elmerülünk benne. A képességek megfelelő alkalmazása közben tartja cselekedeteinket, de mivel annyira el vagyunk foglalva, hogy elfeledkezünk saját magunkról, gyakran valami transzcendens érzés, a boldogság kerít bennünket hatalmába. Épp ezért viseljük el olyan nehezen a kritikát, ami egy külső szemlélő által ér bennünket, hiszen saját magunkat, saját lelkünket adjuk bele minden egyes művünkbe. Ez a tudatállapot rendkívül közel áll ahhoz, hogy boldogságnak nevezzük. Hitet ad, rendet teremt és célt ad életünknek a jelenben és a jövőben. Ki ne ismerné ezt az érzést azok közül, akik alkotó munkát végeznek? Azt gondolom, hogy épp ennek a boldogságérzésnek, e képességek a továbbadása a fiatalok számára a legnagyobb kihívás mindnyájunknak.

És végül Andrásfalvy Bertalan gondolataival szeretném zárni a beszédemet. „A Jóisten az embert a saját képére, teremtőnek, alkotónak formálta meg. Ez a teremtő energia pusztításba csap át, ha az ember nem tudja, nem tanulta meg pozitívan megélni, cselekedni ezeket. Épp ezért egyik legfontosabb feladatunk e teremtő tudásnak – melynek birtokosai vagyunk – az átadása!”

*A kiállítás megnyitóján, 2015. május 16-án
elhangzott szöveg írott változata.*

Lakodalmi
mézes-
kalácsosfa,
készítette:
Csiszár
Tiborné
Népi
Iparművész